

MAGYARORSZÁG KÜLKAPCSOLATAI
(1945–1990)

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA

MANUALIA

Seriem fundavit

PÁL FODOR

Redigit

ANTAL MOLNÁR

ELKH | Eötvös Loránd
Research Network

Institutum Historicum Sedis Centralis
Studiorum Philosophicorum
Budapestini, 2021

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK
KÉZIKÖNYVEK

Magyarország külkapcsolatai
(1945–1990)

Szerkesztette
Horváth Sándor, Kecskés D. Gusztáv, Mitrovits Miklós

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatási Hálózat

Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
Budapest, 2021

A kötet kiadását a Külgazdasági és Külügyminisztérium, az ELKH Titkársága és a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatási Hálózat

A kötet fejezeteit lektorálták:

A. Sajti Enikő, Apor Péter, Arató Krisztina, Bánkuti Gábor, Baráth Magdolna, Bárdi Nándor, Békés Csaba, Berkes Tamás, Bíró László, Borhi László, Stefano Bottoni, Feitl István, Fejérdy Gergely, Fodor János, Garadnai Zoltán, Gárdonyi Máté, Germuska Pál, Glant Tibor, Hornyák Árpád, Horváth Jenő, Janek István, Kaposi Zoltán, Kiss J. László, Klimó Árpád, Koller Boglárka, Lukács B. György, Magyarics Tamás, M. Szebeni Géza, Murber Ibolya, Pankovits József, Popély Árpád, Michał Przeperski, Rostoványi Zsolt, Andreas Schmidt-Schweizer, Stark Tamás, Sz. Bíró Zoltán, Szalontai Balázs, Szarka László, Tóth Imre, Vámos Péter, Vékony Dániel és Vitári Zsolt

© A szerzők, 2021

© Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2021

A mutatókat készítette: Mitrovits-Félix Nóra

ISBN 978-963-416-285-8

ISSN 2786-3026

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát, az egyes fejezeteket illetően is.

TARTALOM

Köszönetnyilvánítás	7
Szerkesztői előszó	9
BÉKÉS CSABA: Bevezető. A magyar külpolitika fő vonásai, 1945–1990	11

I. SZUPERHATALMAK ÉS INTEGRÁCIÓK

BORHI LÁSZLÓ: A magyar–szovjet gazdasági kapcsolatok, 1945–1948 ...	55
BARÁTH MAGDOLNA: A magyar–szovjet kapcsolatok, 1945–1990	77
BORHI LÁSZLÓ: A magyar–USA kapcsolatok, 1945–1990	111
BÉKÉS CSABA: Magyarország és a Varsói Szerződés	131
GERMUSKA PÁL: Magyarország kapcsolatai az európai gazdasági csoportosulásokkal – KGST, EGK	157
KALMÁR MELINDA: Kelet-közép-európai integrációs keretek, 1945–1990. A magyar külpolitika viszonya az európai integrációkhoz	185

II. KELET-KÖZÉP-EURÓPA

MITROVITS MIKLÓS: A magyar–lengyel kapcsolatok, 1945–1990	213
BENCsik PéTER – MITROVITS MIKLÓS: A magyar–csehszlovák kapcsolatok, 1945–1992	241
STEFANO BOTTONI: A magyar–román kapcsolatok, 1945–1990	271
SLACHTA KRISZTINA: A magyar–keletnémet kapcsolatok, 1945–1990 ...	291
VUKMAN PéTER: A magyar–jugoszláv kapcsolatok, 1945–1990	309
PENKA PEJKOVSKA: A magyar–bolgár kapcsolatok, 1945–1990	331

III. NYUGAT-EURÓPA

ANDREAS SCHMIDT-SCHWEIZER: A magyar–nyugatnémet kapcsolatok, 1947–1990	347
GECSÉNYI LAJOS: A magyar–osztrák kapcsolatok, 1945–1990	379
KECSKÉS D. GUSZTÁV: A magyar–francia kapcsolatok, 1945–1990 ...	409
MAGYARICS TAMÁS: A magyar–brit kapcsolatok, 1945–1990	441
ANDREIDES GÁBOR: A magyar–olasz kapcsolatok, 1945–1990	465
FEJÉRDY ANDRÁS: Magyarország és a Szentszék közötti kapcsolatok, 1945–1990	489

IV. ÁZSIA ÉS A HARMADIK VILÁG

VÁMOS PÉTER: A magyar–kínai kapcsolatok, 1949–1990	519
WINTERMANTEL PÉTER: A magyar–japán kapcsolatok, 1945–1991	541
APOR PÉTER: Magyarország és a harmadik világ kapcsolatai, 1948–1990	569
J. NAGY LÁSZLÓ: Magyarország és a Közel-Kelet (az arab országok és Izrael), 1947–1989	591
Rövidítések jegyzéke	615
A kötet szerzői	619
Személynévmutató	621
Helynévmutató	635

Köszönetnyilvánítás

Hálásak vagyunk mindazoknak, akik segítették e könyv megszületését. Köszönetet mondunk munkahelyünk, a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet vezetésének a mű elkészítéséhez biztosított kiváló szakmai és munkafeltételekért, és a Kiadványcsoportnak a kiadás lelkiismeretes és szakmailag magas szintű előkészítéséért. Köszönjük Sebes Katalin olvasó-szerkesztő alapos, színvonalas munkáját.

Megköszönjük a kötet lektorainak, A. Sajti Enikőnek, Apor Péternek, Arató Krisztinának, Bánkuti Gábornak, Baráth Magdolnának, Bárdi Nándornak, Békés Csabának, Berkes Tamásnak, Bíró Lászlónak, Borhi Lászlónak, Stefano Bottoninak, Feitl Istvánnak, Fejérdy Gergelynek, Fodor Jánosnak, Garadnai Zoltánnak, Gárdonyi Máténak, Germuska Pálnak, Glant Tibornak, Hornyák Árpádnak, Horváth Jenőnek, Janek Istvánnak, Kaposi Zoltánnak, Kiss J. Lászlónak, Klimó Árpádnak, Koller Boglárkának, Lukács B. Györgynek, Magyarics Tamásnak, M. Szebeni Gézának, Murber Ibolyának, Pankovits Józsefnek, Popély Árpádnak, Michał Przeperskinek, Rostoványi Zsoltnak, Andreas Schmidt-Schweizernek, Stark Tamásnak, Sz. Bíró Zoltánnak, Szalontai Baláznak, Szarka Lászlónak, Tóth Imrének, Vámos Péternek, Vékony Dánielnek és Vitári Zsoltnak az önzetlen, magas szintű hozzájárulását.

Békés Csaba, Vámos Péter és Apor Péter számos további tanáccsal, javaslattal voltak segítségünkre a kötet szerkesztése során.

Hálásan köszönjük, hogy az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat és a Külgazdasági és Külügyminisztérium anyagilag támogatta a kötet megjelenését.

Horváth Sándor, Kecskés D. Gusztáv és Mitrovits Miklós

Szerkesztői előszó

Több mint harminc évvel a kelet-európai kommunista rendszerek összeomlása s ezzel szoros összefüggésben a kommunista korszak kutathatóvá válása után elérkezett az idő, hogy összegezzük az évtizedek óta folyó történeti kutatás Magyarország külpolitikájára vonatkozó eredményeit. Az 1990-es évek levéltári forradalma nyomán lehetővé vált az egykori szovjet blokk és benne Magyarország nemzetközi tevékenységének alapos feltárása. Az eredmények – nagyszámú dokumentumközlés, tanulmányok és több monográfia – már a szakmai nyilvánosság elé kerülhettek. A kötet szerkesztőinek célja, hogy az elmúlt évtizedek levéltári kutatásainak eredményeit a szélesebb olvasóközönség számára, egyúttal a felsőoktatásban is használható kézikönyvben tegyék közzé.

Az 1945 és 1990 közötti Magyarország legfontosabb külpolitikai partnereivel – országokkal és intézményekkel egyaránt – fenntartott kapcsolatait a kutatásokban aktívan részt vevő szerzők tanulmányaiból ismerhetjük meg. Az egyes fejezetek a kétoldalú viszonyrendszert komplex módon, a politika, a gazdaság és a kultúra szféráját egyaránt vizsgálva igyekeznek bemutatni. A mondanivaló befogadásának megkönnyítése érdekében – a szó szerinti idézeteket kivéve – eltekintettünk a gyakori levéltári és bibliográfiai hivatkozásoktól, és törekedtünk a közérthető megfogalmazásra, a szakkifejezések megmagyarázására. Az egyes fejezetek befogadását, az adott kétoldalú kapcsolatrendszer gyors áttekintését teszik lehetővé az összefoglaló bevezetők. A tudományos hitelesség megőrzése érdekében azonban fontosnak tartottuk, hogy a tanulmányok végén a szerzők összefoglalják témájuk forrásanyagát és bibliográfiáját – ami lehetővé teszi, hogy az érdeklődő olvasók bepillantassanak a történettudomány műhelyeibe, valamint a diplomáciai kar továbbképzésére is alkalmas. A további tájékozódást szolgálja az egyes fejezetek végén az ajánlott olvasmányok listája. A kötet tudományos értékét növeli, hogy a kézikönyv tanulmányait az egyes területek élvonalbeli szakemberei lektorálták.

A kötet a széles olvasóközönség figyelmére számít: a történelem és nemzetközi kapcsolatok szakos egyetemi hallgatók, a nemzetközi kapcsolatok területén dolgozó szakemberek, diplomaták, újságírók és a téma iránt érdeklődő olvasók egyaránt haszonnal forgathatják, akár csak azok a kutatók, akik Magyarország valamely külügyi relációjának gazdasági vagy kulturális (irodalmi, művészeti stb.) részterületével foglalkoznak.

Horváth Sándor, Kecskés D. Gusztáv, Mitrovičs Miklós